

SANTA MONTEFIORE

De zigeunermadonna

1

HET BEGON ALLEMAAL OP EEN SNEEUWACHTIGE DAG IN JANUARI. Januari is een sombere maand in New York. De bomen zijn kaal, de feestdagen zijn achter de rug, de kerstlampjes zijn weer voor een heel jaar opgeborgen. De wind die door de straten jaagt heeft iets ijzigs. Ik liep stevig door met mijn handen in mijn zakken. Hoofd omlaag, blik naar de grond gericht, in gedachten verzonken – niets bijzonders, gewoon de dagelijkse dingen. Ik probeerde niet aan mijn moeder te denken. Ik ben iemand die confrontaties graag uit de weg gaat. Als iets me stoort, wil ik er niet aan denken. Als ik er niet aan denk, gebeurt het ook niet. Als ik het niet kan zien, bestaat het niet – snap je? Mijn moeder was een week tevoren overleden. De begrafenis was achter de rug. Alleen de journalisten bleven als vliegen rondzwermen, vast van plan te achterhalen waarom een niet-gecatalogiseerd, onbekend en zo belangrijk schilderij van Titiaan nu pas aan het licht was gekomen. Snapten ze dan niet dat ik er net zo weinig van af wist als zij? Zij tastten alleen maar in het duister; ik zwom rond in één grote leegte.

Ik kwam aan bij mijn kantoor. Een gebouw van rode bakstenen in de West Village met beneden een antiekzaak. Zebedee Hapstein, de excentrieke klokkenmaker, was in het pand ernaast te midden van een dissonerend orkest van getik druk bezig in zijn werkplaats. Ik zocht in mijn zak naar de sleutel. Mijn vingers waren gevoelloos; ik was vergeten handschoenen aan te trekken. Heel even keek ik naar mijn spiegelbeeld in de ruit. Het gekwelde gezicht van een man die er oud uitzag voor zijn leeftijd staarde grimmig naar me terug. Ik schudde mijn verdriet van me af en liep naar binnen, de sneeuw van mijn schouders kloppend. Stanley was er nog niet, evenmin als Esther, die de telefoon van de winkel aannam en de zaak schoonhield. Met lood in mijn schoenen krom ik de trap op. Binnen was het schemerig en rook het naar oud hout en meubelwas. Ik deed de deur van

mijn kantoor open en stapte naar binnen. Daar zat, doodgemoedeerd op een stoel, een zwerver.

Ik sprong bijna uit mijn vel. Nijdig vroeg ik wat hij daar deed en hoe hij was binnengekomen. Het raam was dicht geweest en de voordeur had op slot gezeten. Heel even was ik bang. Toen draaide hij zich naar me toe, zijn lippen geplooid in een halve glimlach. Onmiddellijk viel me de bijzondere kleur van zijn ogen op, die in zijn gerimpelde en bebaarde gezicht oplichtten als aquamarijnen in rotsgesteente. Ik kreeg opeens een *déjà vu*, maar die sensatie verdween weer even snel als hij was opgekomen. Hij droeg een vilten hoed en zat in elkaar gedoken in een dikke jas. Ik merkte op dat zijn schoenen smerig en afgetrapt waren, met slijtplekken op de neuzen. Hij nam me van top tot teen goedkeurend op, en ik voelde mijn woede groeien bij zo veel brutaliteit.

‘Je bent een knappe jonge kerel geworden,’ zei hij peinzend, met een waarderend knikje. Ik keek hem vragend aan, niet wetend hoe te reageren. ‘Weet je niet wie ik ben?’ vroeg hij, en achter zijn glimlach ving ik een glimp op van grote treurigheid.

‘Natuurlijk niet. Volgens mij kun je maar beter gaan,’ antwoordde ik.

Hij knikte en haalde zijn schouders op. ‘Ach, er is ook geen reden waarom je het je zou herinneren. Ik had gehoopt... Nou ja, wat doet het ertoe? Heb je er bezwaar tegen dat ik rook? Het is verrekete koud buiten.’ Hij had een zuidelijk accent en zijn manier van spreken had iets waar ik kippenvel van kreeg.

Voordat ik zijn verzoek kon weigeren haalde hij een Gauloise tevoorschijn en streek een lucifer af. De plotselinge geur van rook deed me duizelen. Ik was eensklaps weerloos overgeleverd aan mijn herinneringen. Ik keek hem een hele poos strak aan, waarna ik de gedachte als onzinnig van de hand wees. Ik trok mijn jas uit en hing die om mijn gezicht niet te hoeven laten zien aan de achterkant van de deur. Daar bleef ik even staan rommelen, waarna ik achter mijn bureau ging zitten. De oude man ontspande zich terwijl hij de rook inhaleerde, maar verloor me geen moment uit het oog. Geen seconde.

‘Wie ben je?’ vroeg ik, en ik zette me schrap voor het antwoord. *Het kan niet waar zijn*, hield ik mezelf voor. *Niet na al die tijd*. Ik wilde niet dat het waar was, niet zo, niet te midden van die geur van verschaalde rook en zweet. Hij glimlachte en blies de rook via een mondhoek naar buiten.

‘Zegt de naam Jack Magellan je iets?’

Ik aarzelde, met droge mond.

Hij trok een borstelige wenkbrauw op en boog zich over het bureau. ‘Misschien dan dat de naam Coyote je bekender voorkomt, Junior?’

Ik voelde dat mijn mond openviel. Ik zocht op zijn gezicht naarstig naar de trekken van de man op wie ik ooit zo dol was geweest, maar zag alleen een donkere baard, grijs aan de randen, en diepe groeven in een dikke, verweerde huid. Er viel niets van enige jeugdigheid of magie te bespeuren. De knappe Amerikaan die ons de hemel op aarde had beloofd was lang geleden heengegaan. Hij was vast dood, want waarom zou hij anders niet zijn teruggekomen?

‘Wat moet je?’

‘Ik heb het in de krant gelezen van je moeder. Ik ben voor haar gekomen.’

‘Ze is dood,’ zei ik botweg, en ik lette scherp op hoe hij zou reageren. Ik wilde hem pijn doen. Ik hoopte dat hij spijt had. Ik was hem niets verschuldigd – hij was mij een verklaring en dertig jaar verschuldigd. Het deed me goed te zien dat zijn ogen zich vulden met tranen en vol verdriet leken weg te zinken in hun kassen. Hij staarde me ontzet aan. Ik sloeg hem scherp gade terwijl hij mij aankeek en deed geen moeite om zijn geëmotioneerdheid te negeren. Ik liet hem domweg als een vis op het droge naar adem happen.

‘Dood,’ zei hij ten slotte, en zijn stem haperde. ‘Wanneer is ze overleden?’

‘Vorige week.’

‘Vorige week,’ bouwde hij me na, hoofdschuddend. ‘Had ik maar...’

Hij nam een trek van zijn sigaret en de rook die hij uitblies hulde me weer in een web van herinneringen. Met een frons verzettede ik me daartegen en ik wendde me af. Voor mijn geestesoog zag ik lange, groene rijen wijnstokken oprijzen, cipressen en de zondoorstoofde zandstenen van de muren van het *château* dat ooit mijn thuis was geweest. De lichtblauwe luiken waren geopend, de geur van naaldbomen en jasmijn werd meegevoerd op het briesje, en ergens heel ver weg in mijn gedachten hoorde ik een stem ‘Laredo’ zingen.

‘Je moeder was een heel bijzondere vrouw,’ zei hij verdrietig. ‘Had ik haar nog maar kunnen zien voordat ze stierf.’

Ik wilde hem zeggen dat ze zich lange tijd had vastgeklampt aan de hoop dat hij op een goede dag zou terugkeren. Dat ze in de dertig jaar na zijn vertrek nooit aan hem had getwijfeld. Pas op het allerlaatst, toen ze bij het einde van haar leven was aangekomen, had

ze vrede gekregen met de waarheid: dat hij nooit meer zou weerkeren. Ik wilde tegen hem tekeergaan en hem aan de kraag van zijn jas van de grond tillen, maar dat deed ik niet. Ik bleef kalm. Ik bleef hem slechts met een volkomen uitdrukkingloos gezicht aanstaren.

‘Hoe heb je me gevonden?’ vroeg ik.

‘Ik heb over de Titiaan gelezen,’ antwoordde hij. Ah, de Titiaan, dacht ik. Dus daar is hij op uit. Hij doofde zijn sigaret en grinnikte. ‘Ik heb gelezen dat ze hem aan de stad heeft geschonken.’

‘Nou, en?’

Hij haalde zijn schouders op. ‘Dat schilderij is een vermogen waard.’

‘Dus dáárom ben je hier: geld.’

Weer boog hij zich naar voren en keek me met die hypnotiserende blauwe ogen van hem strak aan. ‘Ik kom niet om geld vragen. Ik ben nergens op uit.’ Zijn stem klonk bars van verontwaardiging. ‘Ik ben maar een oude dwaas. Er valt hier niets meer voor me te halen.’

‘Waarom ben je dán gekomen?’

Nu glimlachte hij, waarbij hij een gebit onthulde dat zwart zag van de tandrot. Ik kreeg er echter een ongemakkelijk gevoel van, want zijn glimlach deed meer denken aan de grimas van een man in nood. ‘Ik jaag een droom na, Junior, zo is het en niet anders. Dat is het altijd geweest: een droom. Maar dat begrijp jij toch niet.’

Vanachter het raam zag ik hem de straat uit strompelen, zijn schouders opgetrokken tegen de kou, zijn hoed diep over zijn voorhoofd getrokken. Ik krabde aan mijn kin en voelde de baardstoppels tegen mijn vingers. Heel even meende ik zeker te weten dat ik hem hoorde zingen, zijn stem meegevoerd op de wind: *toen ik door de straten van Laredo dwaalde...*

Het werd me allemaal te veel. Ik pakte mijn jas en vloog de trap af. Toen ik bij de deur kwam, ging die net open en kwam Stanley binnengewandeld. Hij leek verrast om me te zien. ‘Ik ben even weg,’ zei ik, en zonder verdere uitleg ging ik ervandoor.

Ik rende de straat op. De sneeuw viel nu in dikke, zware vlokken neer. Ik volgde het spoor van zijn voetafdrukken. Ik wist niet wat ik tegen hem wilde gaan zeggen als ik hem zou hebben ingehaald, maar ik wist wel dat mijn woede plaats had moeten maken voor een bijna lichamelijke sensatie. Het valt moeilijk uit te leggen, maar hij had me een cadeau gegeven, een heel speciaal cadeau. Een cadeau dat niemand anders me kon geven, zelfs mijn moeder niet. En ondanks alle pijn die hij met zich meebracht, hadden wij een band die nooit verbroken kon worden.

Ik wist zijn voetsporen een poos te volgen, maar algauw gingen ze verloren te midden van de drukte van de miljoenen naamloze New Yorkers. Plotseling voelde ik diep vanbinnen een steek van pijn, spijt om iets wat verloren was gegaan. Ik speurde de trottoirs af, zoekend naar een oude manke man, maar mijn hart hunkerde naar iemand anders. Hij was knap geweest, met zandkleurig haar en doordringende blauwe ogen, met de kleur van een tropische zee. Als hij glimlachte, hadden die ogen ondeugend getwinkeld en waren er bij de buitenhoeken lachrimpeltjes verschenen in zijn bruinverweerde huid. Zijn mondhoeken waren omhooggegaan, ook als hij ernstig was, alsof een glimlach zijn natuurlijke gelaatsuitdrukking was en het hem moeite kostte om zijn ernst te bewaren. Hij liep met een veerkrachtige tred, zijn kin geheven, zijn schouders recht, en straalde dan zo veel onstuimige en bandeloze charme uit dat zelfs het hart van de meest geharde cynicus ervan ontdooid. Dat was de Coyote die ik kende. Niet deze oude, onwelriekende vagebond die als een aasgier af kwam op het stoffelijk overschot van de vrouw die hem had bemind.

Ik staarde mistroostig naar de sneeuw, draaide me toen om en liep terug. Mijn voetstappen waren bijna niet meer te zien. En de zijne? Die waren ook weg. Het was alsof hij nooit had bestaan.

2

Bordeaux, Frankrijk, 1948

‘O, DIANE, KIJK NOU TOCH EENS, DAAR HEB JE DAT SCHATTIGE jongetje weer!’

Joy Springtoe bukte zich en kneep me in de wang. Ik ademde haar zoete parfum in en voelde dat ik bloosde. Ze was de mooiste vrouw die ik ooit had gezien. Ze had een dikke bos blonde krullen, haar ogen hadden dezelfde kleur als de duiven die op het dak van het château zaten te koeren, en haar huid was zacht als suède en licht getint. Ze was elegant op die overdreven Amerikaanse manier waar Franse vrouwen niets van moeten hebben, maar ik was op haar gesteld. Ze was kleurrijk. Als ze lachte, wilde je met haar meelachen – alleen deed ik dat niet, kon ik dat niet. Ik glimlachte alleen maar verlegen en liet me door haar aanhalen, terwijl mijn jonge hart overvloede van dankbaarheid.

‘Je bent heel knap voor zo’n kleine jongen. Je bent vast niet ouder dan een jaar of zes, zeven. Nou? Waar zijn je ouders? Wat zou ik die graag leren kennen! Zijn zij net zo knap als jij?’

Haar vriendin kwam met een zorgelijk gezicht naar haar toe. Ze was zo rond als een theepot, met rozige wangen en zachte bruine ogen. Hoewel ze een rode gebloemde blouse droeg, verbleekte ze naast Joy volkomen, alsof God zich helemaal had uitgeleefd om Joy in te kleuren en Diane was vergeten.

‘Hij heet Mischa,’ zei Diane. ‘Hij is Frans.’

‘Je ziet er anders helemaal niet Frans uit, knulletje. Met al dat blonde haar en die prachtige blauwe ogen. Nee, jij ziet er verre van Frans uit.’

‘Zijn moeder werkt in het hotel,’ voegde Diane eraan toe. Joy keek haar vragend aan. ‘Ik was nieuwsgierig, dus heb ik ernaar gevraagd.’ Ze haalde haar schouders op en keek met een verontschuldigende glimlach naar mij.

‘Moet je niet naar school?’ vroeg Joy. *‘Est-ce que tu ne vas pas à l’école?’*

‘Hij kan niet praten, Joy.’

Joy rechtte haar rug en keek Diane vol afgrijzen aan. Toen ze zich weer naar mij toe wendde, straalde haar gezicht grote genegenheid uit.

‘Kan hij niet praten?’ vroeg ze, met haar hand over mijn wang strijkend. Haar ogen glinsterden van medeleven. ‘Wie heeft jouw stem dan gestolen, kleintje?’

Op dat moment, terwijl ik me koesterde in de warmte van Joys aandacht, kwam Madame Duval de hoek om. Toen ze mij zag betrok haar gezicht even, maar ze herstelde zich. *‘Bonjour,’* zei ze tegen haar gasten. Haar stem klonk licht en honingzoet. Ik verstijfde als een muis die niet weet waar hij heen moet rennen. ‘Ik hoop van harte dat jullie een prettige nacht hebben gehad.’

Joy stond op en streek met haar hand door haar haar. ‘O, dat hebben we zeker. Het is hier zo mooi. Vanuit mijn raam kijk ik uit op de wijngaarden en vanochtend in de zon sprankelden ze gewoon.’

‘Dat doet me deugd. Het ontbijt wordt momenteel geserveerd in de eetzaal.’

Joy keek naar mij. Aan haar gezicht te zien had ze wel in de gaten hoe erg ik geschrokken was. Ze klopte me even op mijn hoofd en gaf me een knipoog, en vervolgens liepen Diane en zij de gang door in de richting van de trap. Toen ze weg waren, verhardde de uitdrukking op Madame Duvals gezicht zich als water dat plotsklaps verandert in ijs.

‘En jij! Wat heb jij aan deze kant van het gebouw te zoeken? Weg hier! Toe! Wegwezen!’ Ze gaf me met een bruusk handgebaar te kennen dat ik moest ophoepelen. Mijn hart, dat daarnet nog zo open was geweest, ging nu weer op slot. Ik rende weg voordat ze me een klap kon geven.

Ik trof mijn moeder in de bijkeuken aan, waar ze zilver zat te poetsen. Ze keek bezorgd op toen ze me zag binnenkomen. ‘O, Misha!’ riep ze uit, en ze trok me in haar armen en kuste mijn slaap. ‘Is alles goed met je? Heeft iemand je soms pijn gedaan?’ Ze keek omlaag naar mijn gezicht en begreep het. ‘Ach lieverd, je moet ook niet naar de privé-kant gaan. Dat is nu een hotel. Het is jouw huis niet meer.’ Mijn tranen maakten natte plekken op haar schort. ‘Ik snap wel dat je het moeilijk kunt begrijpen, maar van nu af aan is het zo geregeld. Je moet het maar accepteren en je moet je gedragen, voor ons beider bestwil. Madame Duval is goed voor ons geweest.’

Ik trok me los uit haar armen en schudde nijdig mijn hoofd. Gênant genoeg begonnen de tranen weer te stromen. Toen ze me probeerde te omhelzen, schudde ik haar van me af en stampte met mijn voet op de grond. *Ik haat haar, ik haat haar, ik haat haar*, riep ik. Maar mijn innerlijke stem kon ze niet horen.

‘Kom op, lieverd. Ik snap het wel. *Maman* begrijpt je.’ Niet in staat weerstand te bieden aan de warmte van haar kussen, gaf ik me gewonnen en kroop op haar schoot. Ik sloot mijn ogen en ademde de citroenachtige geur van haar huid in. Haar lippen rustten tegen mijn jukbeen, zodat haar adem over mijn gezicht streek. Ik voelde haar liefde. Die was vurig en onvoorwaardelijk, en ik dronk haar met uitgedroogde lippen in.

Mijn moeder was mijn beste vriendin. Maar die vreselijke periode aan het eind van de oorlog bracht ook een bijzonder iemand naar me toe, iemand helemaal voor mij alleen. Hij heette Pistou en niemand anders kon hem zien. Hij was ongeveer van mijn leeftijd. Anders dan ik was hij donker, met warrig haar en een olijkleurige huid en bruine ogen die diep in hun kassen lagen. Hij kon mijn innerlijke stem horen en ik hoefde hem niets uit te leggen, want hij begreep alles. Voor een kleine jongen wist hij erg veel.

De eerste keer dat ik hem zag was 's nachts. Sinds de oorlog was afgelopen sliep ik bij mijn moeder. We rolden ons samen op en zij nam me lekker veilig bij zich. Ik had nachtmerries, snap je. Verschrikkelijke dromen waaruit ik huilend wakker werd, terwijl mijn moeder me over mijn voorhoofd streek en me slaperig kuste. Ik kon haar niet uitleggen wat voor dromen het waren, dus ging ik met mijn ogen knipperend in het donker liggen, bang dat zodra ik mijn ogen sloot, de beelden zouden terugkomen en me bij haar weg zouden halen. Op dat moment verscheen Pistou. Hij kwam op het bed zitten en glimlachte me toe. Zijn gezicht straalde zo en het stond zo hartelijk dat ik meteen wist dat we vriendjes zouden worden. Doordat hij me zo vol medeleven aankeek, wist ik dat hij mijn dromen kon zien net zoals ik ze zag en dat hij mijn angsten begreep. Terwijl mijn moeder sliep, lag ik wakker met Pistou, totdat ik me niet langer tegen mijn vermoeidheid kon verzetten en ook in slaap viel.

Na de eerste middernachtelijke ontmoetingen verscheen hij soms ook overdag. Weldra besefte ik dat niemand anders hem kon zien; iedereen keek dwars door hem heen. Hij botste tegen hen op, bakte hun poetsen, kneep de oude vrouwen in hun billen, tikte met zijn vingers tegen hun hoed, stak midden in hun gezicht zijn tong naar hen uit, maar ze zagen hem niet. Zelfs mijn moeder wreef

peinzend over haar voorhoofd als ik met hem speelde in onze kleine kamer in het stallencomplex. Natuurlijk kon ik haar niets over Pistou vertellen, al had ik dat nog zo graag gewild.

Ik ging niet naar school. Niet omdat ik niet kon praten, maar omdat ze me niet wilden aannemen. Mijn moeder probeerde me te leren wat zij wist, hoewel dat haar zwaar viel. Ze maakte lange dagen in het château en kwam 's avonds uitgeput thuis. Maar ook al moest ze de hele dag hard werken, toch vond ze nog tijd om mij te leren schrijven. Dat was vanwege mijn onvermogen om te communiceren een frustrerend proces, maar we ploeterden met z'n tweetjes voort. Altijd wij tweetjes – en Pistou.

Ik wist dat het haar verdriet deed dat ik geen leeftijdgenootjes had om mee te spelen. Ik wist een heleboel dingen waarvan zij geen idee had dat ik ze wist. Zie je, ze sprak haar gedachten vaak hardop uit, alsof ik niet alleen stom was, maar ook doof. Dan ging ze aan haar kaptafel zitten, borstelde haar lange bruine haar en staarde naar haar ernstige gezicht in de spiegel, terwijl ik in het ijzeren bed deed alsof ik sliep, maar luisterde naar alles wat ze zei. 'O, ik hou mijn hart voor je vast, Mischa,' zei ze dan. 'Ik heb je op de wereld gezet, maar ik kan je er niet tegen beschermen. Ik doe wat ik kan, alleen is dat niet genoeg.' Andere keren kwam ze naast me liggen en fluisterde in mijn oor: 'Jij bent alles wat ik heb, schatje. Wij zijn lekker met z'n tweetjes. *Maman* en haar kleine *chevalier*.'

Ik werd in mijn vroege jeugd omringd door vijanden. We leken net een eilandje in een zee vol haaien. Maar geen vijand was voor mij zo geducht als Madame Duval. Door haar toedoen hadden we het château uit gemoeten en onze intrek moeten nemen in de stallen. Mijn moeder beweerde dat ze goed voor ons was. Ze sloeg een respectvolle toon tegen de oudere vrouw aan, haar woorden een en al dankbaarheid, alsof we ons leven aan haar te danken hadden. Maar Madame Duval glimlachte nooit en gaf nooit een vriendelijke reactie. Ze staarde mijn moeder met haar reptielenogen vol verachting aan. En wat mij betreft, ik was in haar ogen erger dan de ratten waar ze in de *cave* onder het château vallen voor zette. Ik was ongedierte. Als ze me alleen al zag raakte ze in alle staten. Toen het hotel zijn deuren opende, slenterde ik naar de voorkant, gefascineerd door de glimmende auto's die over het grind kwamen aangerezen, met ernstige mannen met hoeden op en handschoenen aan achter het stuur. Ze greep me bij mijn oor en sleurde me mee naar de keuken, waar ze me zo'n draai om mijn oren gaf dat ik op de grond viel. Haar schrille stem trok de aandacht van Yvette, de kokkin, en haar